

*School for Teachers
Училище за учители*

УЧИТЕЛЯТ ДНЕС

(Опит за кратък културологичен анализ на феномена „български учител“)

Надежда Иванова

Езикова гимназия „Гео Милев“ – Добрич

Резюме. Статията представя личната гледна точка на човек, попаднал в образователната система след 20-годишен опит в друго професионално поприще. Текстът е опит за културологичен анализ на феномена „български учител“, задава различни аспекти на средата, в която той работи, и акцентира върху съществената промяна в неговата роля днес и произтичащите от това проблеми.

Ключови думи: морал; професионализъм; мултифункционалност; социална роля; междинно звено

Макар и учител с едва тригодишен опит, вече успявам да открия някои основни проблеми в образователния процес. В последните години интензивно се говори за създаване на различни типове образователни ресурси, „облачни технологии“ и интерактивни способи на преподаване, за неформални методи на обучение във формалното образование, за интердисциплинарност, за търсене на образователна среда чрез осъществяване на обучението в музеи, библиотеки, архиви и за какво ли още не в този порядък. Целият изброен арсенал от „модерни“ тенденции и опити за намиране на решения често остава само на хартия – в планове, концепции и програмни документи. И то не защото българският учител е консервативен или му липсват професионален капацитет и мотивация. По-скоро защото той с годините се е превърнал (или е бил превърнат) заради пословичния си стоицизъм от институция просто в чарк от една машина. В посредник между експертите от министерства или инспекторати и учениците и техните родители, във войник от корпус за бързо реагиране, в душеприказчик, актьор и администратор. И естествено, все по-трудно учителят носи товара на тази отговорност. Неговата нова роля в системата на образованието все повече заприличва на тази на въжеиграча в цирка, който успешно трябва да балансира, да държи правата линия и да завърши представянето си с широка усмивка и сред бурни аплодисменти.

Та, думата ми е за учителя!

Моралният аспект. Днес с всичките си сетива той усеща, че времената, в които живее, са различни, че децата имат друг набор от световъзприятия, а новите реал-

ности налагат промяна в неговата основна роля. За разлика от своя предшественик от Възраждането, който дължи своя авторитет на това, че е един от малкото хора в общността, пазещ и притежаващ знанието в неговия първичен вид, в наши дни съвременният учител вече не може да разчита на това. Всеки ученик „има в джоба си“ толкова информация, колкото и самият Дени Дидро не е могъл да събере с просветителския си плам във всички томове на своята енциклопедия. Сега учителят трябва да е различен. Неговият авторитет вече зависи най-много от това дали самият той е модел на поведение, който да вдъхновява. Всеки, който е изкарал поне един срок като учител, знае, че младите хора са трудна публика, че те не прощават безличността и не търпят клишетата. Но категорично винаги усещат, когато човекът срещу тях се раздава безрезервно и не допуска посредственост – в думите, в посланията и позициите си. Затова не от всеки специалист става добър учител – за това няма рецепта, нито семинарен курс.

Изкуството да бъдеш професионалист в България. Обучението на учителите често е в ръцете на самите учители. Тук аналогията за давящия се не е търсена умишлено. Недостигът на средства в училищните и общинските бюджети, предвидени за квалификационна дейност, води до нейното ограничаване или до сформирването на големи групи за обучение с преобладаващ теоретичен характер, с което се намалява самата ефективност на процеса. Във времена на хиляди „изкушения“ (геймърски двубои, кей поп, мемове, анимации, филми на ужасите...) младите хора често губят мотивация за учене. Фактът, че те са затрупани с информация, която често не могат да систематизират и впишат в общата картина на „полезното познание“, е проблем, към който учителите отново трябва да подхождат професионално. Търсят решения в интернет, създават групи на педагози, ангажирани в преподаването на един и същ предмет или обединение, споделят опит и добри практики с ентузиазъм и на принципа на „взаимоучителната метода“ (по-напредналите учат начинаещите).

По-смелите дори отделят от доходите си и започват нова магистратура или докторантура (разочарованите не са малко, защото скоро осъзнават, че няма да научат повече от това, което знаят, тъй като академичните люде не преподават опит и емпирично познание, а броят кредити и оцеляват). Скоро съвременният учител пак се връща по принуда към добрия стар метод на самоусъвършенстването.

По-авантюристично настроените търсят разковничето в реализирането на различни европейски и национални програми и проекти. Организируют пътувания, отчитат разходи, носят отговорност за планирани събития с надеждата да „откраднат“ някоя добра практика, но в крайна сметка, виждат с очите си, че всичко, което партньорите показват като уникално, в България вече е изпробвано преди години и дори е давано за домашно. Без картината да се генерализира и при безспорното наличие на някои ползи за професионалното израстване на учителите от подобен род дейности, „теглим ли чертата“ като истински българи и виждаме, че накрая остават умората, усещането за психическа и физическа амортизация, няколко маг-

нита на хладилника и натрапчивият въпрос „Защо при западняците се получава, а при нас не?“.

Мултифункционалност в действие. Първо искам да направя уточнението, че според мен мултифункционалността не е човешко качество. Такава характеристика може да се припише на кухненски робот, прахосмукачка или друг домакински уред, но не и на homo sapiens. Защо тогава всички очакват от българския учител да е „универсален боец“, и докога ще го поставят в ситуация да бъде такъв, за да оцелее? Влезте в която и да е учителска стая в което и да е училище и поставете задача (може даже да не я изричате на глас, достатъчно е да оставите лист с титул „заповед“ на видно място). Задачата не е от значение. Българският учител „разбира от половин дума“ и съвестно, качествено и в срок (понякога с леко помрънkvане) ще свърши всичко. Въвеждането на „дистанционното обучение“ заради пандемията от COVID-19 го доказва. Доказва го всеки един негов ден, независимо с какви допълнителни неща извън преподаването ще е натоварен – да бъде квестор, да пише отчети, да е вечният двигател на училищния живот, да почиства двора, да бъде до класа си в празник и в делник и да не престава да е усмихнат и спокоен, да е професионалист. У нас синонимната дума на мултифункционален е „пенкилер“ и тя отдавна има негативни конотации. През 70-те години на XX век Георги Марков в една своя статия пише: *„В страната наистина се построиха множество нови училища, прекрасни салони и зали за какво ли не, плановете, които се предлагат за подобрене на образованието, съдържат много ценни и интересни инициативи, но като че нищо не се прави за най-важния човек бих казал в държавата – учителя“*. Все още нищо не се е променило!

Не искайте от нашите учители да са пенкилер, помогнете им!

THE TEACHER TODAY

Abstract. The current article shares personal opinion of the author who became part of the educational system after 20 years of professional experience in other field. The text is an attempt for cultural analyses of the “Bulgarian teacher” phenomena. It gives different aspects of the specific environment where teachers are situated today and stresses on the substantial teacher’s role change and the problems that accrues.

Keywords: morality; professionalism; multifunctional; social role; chain link

✉ **Ms. Nadejda Ivanova**

Teacher in History and Philosophy
“Geo Milev” Foreign Languages High School
Dobrich, Bulgaria
E-mail: nadiajor@abv.bg